

Gelir Dağılımını Etkileyen Makroekonomik Faktörlerin Değerlendirilmesi*Mahmut Ünsal Şaşmaz¹Muhammed Ali Arslan²Başvuru/Received: 18/12/2021
20/04/2022

Yayın/Online Published:

Kabul/Accepted: 15/04/2022

Özet

Sosyo-ekonomik bir olgu olan gelir dağılımını belirleyen veya etkileyen oldukça farklı ve çok sayıda faktör vardır. Bu faktörler iktisadi, sosyal ve siyasi faktörler olarak nitelendirilebilir. İşgücü piyasası ve işgücünün dağılımı, servetin dağılımı, sosyal kurallar ve düzenlemeler, eğitim düzeyi, dünya ekonomisinde yaşanan gelişmeler (küreselleşme, teknolojik değişim gibi) ve milli ekonomide yaşanan değişiklikler ve politikalar (kamu politikaları, vergi sisteminin yapısı, enflasyon, krizler, bütçe açıkları, devalüasyon, özelleştirme gibi), hem kamusal hem de özel transfer ödemelerinin miktarı ve yönetimi, sağlık hizmetleri gibi kamusal hizmetlerinin sağlanması ve bunların dağılımı gelirin kişiler, sektörler, bölgeler arasında bölüşümünü etkileyip belirleyebilmektedir. Bu çalışmada gelir dağılımını belirleyen faktörlerden ön plana daha çok çıkanları değerlendirmek amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: gelir dağılımı, ekonomik büyüme**JEL Sınıflandırması:** H75, O15**Evaluation of Factors Affecting Income Distribution****Abstract**

There are many different and many factors that determine or affect the income distribution, which is a socio-economic phenomenon. These factors can be characterized as economic, social and political factors. Labor market and distribution of workforce, distribution of wealth, social rules and regulations, level of education, developments in the world economy (such as globalization, technological change) and changes and policies in the national economy (public policies, structure of the tax system, inflation, crises, budget deficits, devaluation, privatization), the amount and management of both public and private transfer payments, the provision of public services such as health services and their distribution can affect and determine the distribution of income among individuals, sectors and regions. In this study, it is aimed to evaluate the most prominent factors that determine income distribution.

Keywords: income distribution, growth

* Bu çalışma Muhammed Ali ARSLAN'nın Uşak Üniversitesi SBE Maliye Anabilim Dalında 2019 yılının Haziran ayında Dr. Öğr. Üyesi Mahmut Ünsal ŞAŞMAZ danışmanlığında sunulan ve kabul edilen Yüksek Lisans tezinden türetilmiştir.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Uşak Üniversitesi, İİBF, Maliye Bölümü, mahmut.sasmaz@usak.edu.tr

² Uşak Üniversitesi, SBE, Maliye Bilim Uzmanı, Uşak, muhammed.arslan30@gmail.com

JEL Classification: H75, O15**1.Giriş**

Gelir dağılımı Sönmez (1990, s.9)' e göre, milli gelirin kişiler ya da sosyal gruplar arasındaki paylaşım şeklini belirleyen toplumsal ilişkilere bölüşüm ilişkileri, bölüşüm ilişkilerinin neticesinde kişi veya gruplara düşen gelir payı ifadesine gelir dağılımı denilmektedir.

Boratov (1969, s.10)'a göre ise bir toplumda gelirlerin veya ürünlerin paylaşımını belirleyen mekanizmaya bölüşüm, gelirlerin veya ürünlerin bireyler veya gruplar arasında paylaşım biçimini belirleyen sosyal ilişkilere bölüşüm ilişkileri, bölüşüm ilişkilerinin neticesinde birey veya gruplara giden ürünlerden alınan payların ifadesine ise gelir dağılımı denmektedir.

Görüldüğü üzere gelir dağılımı, bir ekonomide belirli dönemde elde edilen ve milli hâsıla kavramıyla ifade edilebilecek her türlü mal (ürün) veya gelirin bireyler, gruplar ve/veya üretim faktörleri arasında bölüşülmesidir, şeklinde tanımlanabilir.

Günümüz modern sosyal devlet ilkesini benimseyen ülkelerin öncelikli hedefleri arasında ekonomik kalkınma ve/veya büyüme ve milli gelir düzeyini artırmak olduğu gibi aynı zamanda elde edilen gelirin adil dağılımını ve refahın toplumun geniş kitlelerine yayılmasını sağlamakta bulunmaktadır (Arslan ve Şaşmaz, 2021, s.661) Bu bağlamda bir ülkedeki refahın farklı bireyler, toplumsal kitleler, bölgeler ve sektörler arasındaki bölüşümünü ifade eden gelir dağılımının, toplumsal olarak kabul edilebilir bir düzeyde adil bir dağılım göstermesi, ülke olarak beraberliğin, sosyal barışın ve toplum bireylerinin daha güvenle geleceğe bakabilmesinin sağlanması adına oldukça önem arz ettiğini ifade etmek mümkündür. Diğer bir ifadeyle bir ülkede veya bir toplumda gelir dağılımının adil bir şekilde dağılım ifade etmediği zaman söz konusu durumun ciddi boyutlara ulaşan toplumsal bunalım kargaşaların görülmesine, bölgelerarası göç olaylarının yaşanmasına, aile gibi toplumun temel yapısı oluşturan birlikteliklerin zedelenmesine yol açabildiği gibi çağımız ekonomilerinin gelişiminde oldukça önemli bir rolü olan nitelikli insan kaynağının oluşumunu da olumsuz etkileye bildiği ifade edilebilir (Öztürk, 2017:5-8). Bu nedenle günümüzde gelir ve servet dağılımında oluşan dengesizlikler, diğer bir ifadeyle adaletsizlikler birçok ülke için önemli bir iktisadi ve aynı zamanda siyasi ve sosyal bir sorundur.

2. Gelir Dağılımını Etkileyen Makroekonomik Faktörlerin Değerlendirilmesi

Gelir dağılımının incelenmesinin amacı; belirli bir dönemde yaratılan gelirin bireyler, gruplar veya üretim faktörleri arasındaki dağılımını, dağılımın farklı oluşum nedenlerini ve sonuçlarıyla ortaya çıkarılmasıdır.

Çalışmanın bu kısmında; ekonomik büyüme, işsizlik, faiz, enflasyon, kamu harcamaları, vergiler, ekonomik krizler, dış ticaret, teknolojik gelişme, küreselleşme ve kayıt dışı ekonomi gibi makroekonomik faktörlerin gelir dağılımı üzerindeki etkisi teorik düzeyde ele alınmıştır.

2.1. Ekonomik Büyüme

Ekonomik büyüme belirli bir dönemde meydana gelen üretim ve gelir artışını ifade etmektedir. Ekonomik büyüme, yatırımları ve buna bağlı olarak da istihdam hacmini arttırmaktadır. Ekonomik büyüme, gelirin eşit dağılabileceği bir ekonomi düzeni ile düşük gelirli grupların gelir düzeyini olumlu yönde etkileyebilmektedir. Ancak ekonomik büyüme ve kalkınma, sadece sermaye sahipleri ile bağlantılı hale getirildiğinde, gelir dağılımı eşitsizliği düşük gelirli aleyhine gelişebilir (Akay, 2015, s.20,21).

Klasik iktisatçılara göre ekonomik büyümeyi iten güç tasarruflardır. Yüksek kâr oranları sermaye birikimini, tasarruf ise daha fazla yatırımı sağlar. Tasarruf oranları yatırım düzeyini belirlediği için gelirin kapitalistlerden işçi sınıfına doğru yeniden dağılımı, tasarruf oranlarını azaltacak ve bu durumda ekonomik büyüme yavaşlayacaktır. Sonuç olarak büyüme ve gelir dağılımı arasında bir karşıtlığın meydana gelmesi söz konusu olacaktır. Bu fikir büyük ölçüde Neo-klasik ekol tarafından da kabul edilmiştir. Buna karşın Keynesyen iktisatçılar, gelirin yeniden dağılımının sağlanması sonucunda ekonomik büyümenin gerçekleşeceğini savunurlar. Keynes, eşitlikten uzak olan gelir ve servet dağılımının tam istihdamın sağlanmasına engel olacağını savunmuştur. Keynes'e göre gelirin yeniden dağılımını sağlayacak önlemler, tüketim eğilimini artırarak büyümeyi pozitif olarak etkileyecektir (Oguş, 2010, s.3).

İlk olarak Kuznets (1955) tarafından incelenen ekonomik büyüme ve gelir dağılımı arasındaki ilişki, iktisat literatüründe Kuznets hipotezi olarak bilinmektedir. Bu hipoteze göre gelir seviyesi düşük olan ülkelerde gelir eşitsizliği oranı daha azdır. Ekonomik büyüme ve kişi başına düşen gelirin artışı ile beraber gelir eşitsizliği de artar. Fakat büyümenin daha ileri aşamalarında söz konusu bu eşitsizlik azalmaya başlayacaktır. Bu ifadeye göre gelir dağılımı ile gelir düzeyi arasındaki ilişki "ters U-eğrisi" şeklinde resmedilir (Özdemir, Emsen, Gencer, Kılıç, 2011, s.440).

Tarım sektöründe gelirler düşük; fakat nispeten daha dengeli bir gelir dağılımı yapısı bulunmaktadır. Buna karşılık sanayi sektöründe gelir nispeten yüksek; fakat daha eşitsiz bir dağılım gösterir. Üç Sektör Kanunu gereği iktisadi gelişme arttıkça, diğer bir ifadeyle ekonomi büyüdükçe istihdam tarım sektöründen sanayi sektörüne kayar. Dolayısıyla ekonomik büyümenin ilk aşamasında gelir artarken buna paralel olarak gelir eşitsizliği de artar. Söz konusu bu eşitsizlik, tarım sektörü nüfus yoğunluğunu koruduğu sürece artmaya devam edecektir. Ancak gelişmenin sonraki aşamalarında sanayi sektörünün nüfus yoğunluğu arttıkça, hem sektörler arası verimlilik farkından dolayı toplam gelir artacak hem de gelirler birbirine yaklaşacak ve gelir dağılımı eşitsizliği azalma trendine girecektir. Gelir eşitsizliğindeki bu azalmaya etki eden diğer faktörler de teknolojik değişim, hizmet gelirlerinin yaygınlaşması, demografik yapıdaki gelişmeler ve sosyal politikaların etkisinin artırılması olduğu ifade edilebilir (Dağdemir, 1998, s.42).

Robinson (1976), ekonomik gelişme ile birlikte istihdamın tarımdan sanayi sektörüne geçişini de hesaba katarak Kuznets'in hipotezini biraz daha geliştirerek yeni bir model oluşturmuştur. Söz konusu bu modele göre gelişmenin ilk evrelerinde gelir artarken gelir eşitsizliği de duruma paralel olarak artar. Ancak, gelişmeye paralel olarak kırsal kesimden kentlere doğru olan göçler, tarım alanında gizli işsizliği bertaraf ederek marjinal verimliliği artırır ve bu durumda tarım işçilerinin gelirlerinde bir artış söz konusu olur. Benzer bir biçimde sanayi sektöründeki işçiler de basamak atlayarak üst kademelere çıkarlar ve bunların da gelirlerinde doğal olarak iyileşmeler olur. Öte yandan Dollar ve Kray (2000), nüfusun en fakir %20'lik kesiminin gelirinin ortalama gelirle oransal olarak değiştiğini ortaya koyarak ekonomik büyüme ile gelir dağılımı arasında bir korelasyon olmadığı, ekonomik büyümenin bu kesimin mutlak gelirini etkileyeceği sonucuna varmışlar. Weisbrot, Baker, Naiman ve Neta (2000) ise söz konusu neoliberal politikaların ekonomik büyümeyi sağlamadığını, dolayısıyla toplumun en yoksul kesimleri bir yana, ücretli kesimlerin dahi ekonomik büyüme kaynaklı bir pay alamadığını göstermiş, ayrıca Dollar ve Kray'ın ekonometrik bulgularının güvenilir olmadığını ileri sürmüşlerdir (Oğuş, 2010, s.4,5).

Gelir dağılımı eşitsizliğini azaltmak veya yoksulluğu hafifletmek için ekonomik büyümeden daha ziyade ekonomik büyümenin kalitesi önemlidir. İktisadi büyümenin kalitesi, uygulanan iktisat politikalarına, kamu giderleri politikasına ve kamu giderlerinin bileşimine bağlıdır (Aktan ve Vural(a), 2002, s.19).

2.2. İşsizlik

Gelir dağılımını etkileyen bir başka makroekonomik faktör işsizliktir. İşsizlik oranının yükselmesi ülkenin diğer ekonomik değişkenlerini olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Yoksul kimselerin genellikle büyük kısmının işsiz olduğu aşikârdır. İşsizlik, hem üretim ile tüketim dengesinin bozulmasına yol açmakta hem de yoksulluğu artmasına yol açabilmektedir.

İşsizlik ve gelir dağılımı arasında doğrudan bir ilişki söz konusu ve yapılan bazı ampirik çalışmalar, işsizlik oranlarındaki bir puanlık düşüşün yoksulluk oranında bir puanlık düşüşe neden olmuştur. Medyan (ortalama) ücret, ücretlerde standart sapma ve işsizlik oranı gibi işgücü piyasası göstergelerinin yoksulluk ve gelir dağılımı ile yakından ilintili olduğu gözler önüne sermektedir. İstihdam düzeyinde yüksek artışların yaşanmasının doğal bir sonucu olarak işsizlik oranlarının azalması gelir dağılımı adaleti açısından iyileştirici etkiler yaratmaktadır. İngiltere için yapılan ampirik çalışmalarda, işsizlik oranında bir puanlık artışın gelir dağılımının en altındaki %20'lik kesimin gelir payını 0.21 puan düşürdüğü görülmüştür (Şenses, 2003, s.202).

Görüldüğü üzere gelir dağılımında bir iyileşme sağlayabilmek için işsizlik sorununun çözülmesi gerekmektedir. Çünkü işsizlik, gelir temin edemeyenlerin gelir elde edebilmesi sorunu iken, gelir dağılımındaki iyileşme düşük gelir elde edenlerin toplam gelirden aldığı payı artırma sorunudur. Eğer daha fazla iş gücü istihdam edilirse istikrarın artmasıyla birlikte gelir dağılımında eşitsizliğin azalacağı savunulabilir. Ayrıca, işsizlik oranlarının artışı şiddet ve suç oranlarının artmasına yol açabilmektedir. Bu bağlamda demokrasi rejimlerini ve sosyal devleti

itibarsızlaştırıp istikrarsızlaştırmaktadır, dolayısıyla sosyo-ekonomik açıdan negatif dışsallığın oluşmasına neden olduğu ifade edilebilir.

2.3. Faiz

Faizin ekonomi açısından topluma yönelik en zararlı etkisi, diğer etkileri saklı kalmak üzere gelir dağılımını oldukça kötü etkilemesiyle ortaya çıkmaktadır. Üretim faktörlerinin, sermayenin ve emeğin türlü miktarlarda bir araya getirilmesiyle yürütülen ekonomik faaliyetlerden doğan gelirin, söz konusu bu faktörler arasındaki bölüşümü gelir adaleti açısından oldukça önem arz etmektedir. Sermayenin hakkı faizli bir kredi işleminde tespit edilirken krediyi kullanacak olan emeğin hakkı askıda bırakılır. Dolayısıyla gelir dağılımında adaletsizlik kaçınılmaz hale gelir (Maraşlı, 2016, s.82,83).

Öte yandan J. M. Keynes'in faiz hakkındaki oldukça önemli görüşleri vardır. Keynes, uygar toplumlara sıfır faiz haddini yakıştırır ve faize karşı kâr - zarar ortaklığını tavsiye eder. Bunun için faiz bir insanlık sorunu olarak görülmeli ve bu sistemin alternatifleri geliştirilmeye çalışılmalıdır. Faiz, hasta ekonomilerin hem bir sebebi hem de bir tezahürü olduğuna göre hastalığın şiddetine göre faiz oranı da değişecektir. Hastalığı ilerlemiş ekonomilerde faiz oranı yüksek, nispeten iyileşmiş ekonomilerde ise düşüktür. Söz konusu duruma paralel olarak gelir dağılımı da faiz oranı yükseldikçe kötüleşir ve faiz oranı azaldıkça da düzelir. Keynes'in yaklaşımıyla bağdaştırıldığı zaman uygarlık seviyesi ile faiz oranları ters orantılıdır (Tayyar, 2011, s.50).

Üretim ekonomisinde faizlerin artması, uzun vadede reel yatırımların azalmasına, bu da emeğe olan talebin düşmesine, diğer bir ifadeyle işsizliğin artmasına yol açabilir. Dolayısıyla yüksek faiz, gelirin ücretliler aleyhinde dağılmasına sebebiyet verir. İstihdam yaratmak için üretmek ve yatırım yapmak gerekir ki bunun için de sermaye kullanım bedeli olan faizin düşük ya da alternatif maliyetin düşük olması gerekmektedir. Sermayedarın geliri ya kârdır ki bunun için yatırıma gerek vardır ya da belli bir süreliğine başkasının kullanımına sunup elde ettiği faizdir. Sermayedarın elde edeceği faiz getirisi yatırımdan elde edeceği kâr oranından büyükse yatırımlar ve üretim azalabilir, dolayısıyla uzun vadede yüksek enflasyon ve yüksek işsizlik oranlarının yaşanması mümkün hale gelir. Özetle, yüksek faiz zenginleri daha zengin, fakirleri de daha fakir eden bir sömürü aracı olduğuna göre bu durum gelir dağılımında eşitsizliğin artmasına neden olabileceği ifade edilebilir (Başar, 2004, s.77).

2.4. Enflasyon

İstikrarsız bir ekonominin göstergesi olan enflasyon, gelir dağılımı bozan ana faktörlerden biridir. Yüksek oranlı ve sürekli enflasyonun gelir dağılımına yönelik bozucu etkisi, hane halkının satın alma gücünde azalma yaşanarak ortaya çıkmaktadır. Fiyatların genel düzeyinde yaşanan sürekli artışların özellikle düşük ve sabit gelirlilerde önemli ölçüde reel gelir kayıplarına sebep olduğu bilinmektedir.

Dar ve sabit gelirliler enflasyon nedeniyle zarara uğrarken mal darlığını ve üretim yetersizliğini fırsata çeviren tüccar ve sanayiciler spekülatif yatırımlara yönelerek yüksek

oranda gelir kazanırlar. Reel gelir kaybını yaşamak istemeyen kişiler gayrimenkul, altın, döviz ve dayanıklı tüketim mallarına yönelmektedir. Enflasyonist dönemlerde bireylerin ellerinde para bulundurmaları, mal bulundurmalarına göre dezavantajlı bir durum olmaktadır. Ancak söz konusu mal bulundurmaya yönelik tercih ise kıtlık ve karaborsaya ortam hazırlamaktadır. Terlemeden zenginleşen rântiye kesimi bu tür durumlarda daha fazla boy gösterir hale gelmektedir. Dolayısıyla enflasyon zengini daha zengin fakiri daha fakir hale getirmektedir (Öztürk, 2016, s.284).

Enflasyon, mal piyasasında sadece parasal satın alma gücünü reel satın alma gücüne dönüştüren bir faktör değildir. Aynı zamanda faktör piyasasında da faktör fiyatlarını ve özellikle faiz oranlarını etkileyerek kişiler arası gelir ve servet transferlerine ve gelirin değişik periyotlarda yeniden dağılımına yol açmaktadır (Palamut ve Yüce, 2001, s.385).

Yüksek enflasyonun yaşandığı dönemlerde vergi yükü, düşük ve orta gelir grupları üzerinde daha fazla ağırlık kazandığından gelir dağılımı açısından bu kesimler fiyatlar genel düzeyi artışından olumsuz yönde etkilenmektedir (Mutlu, 1994, s.17).

Görüldüğü üzere, enflasyon nedeniyle düşük ve orta gelirli grupların nominal gelirleri artan oranlı gelir vergilendirmesi nedeniyle daha üst düzeydeki vergi dilimlerine girmekte, fakat söz konusu grupların reel gelirlerinde artış olmadığı halde nominal gelir artışı nedeniyle cari gelir seviyesindeki toplam vergi oranları arttığından vergi yükleri daha da artmaktadır. Enflasyonla mücadele nasıl, ne zaman, hangi araçlarla yapılacağı ve en önemlisi faturanın kimler tarafından ne kadar ödeneceği gibi hususlar gelir dağılımı açısından oldukça önem taşımaktadır. Yüksek ve sürekli enflasyon oranlarının olumsuz yönünden en çok etkilenen kesimlerin başında işçiler, memurlar, esnaf ve sanatkârlar ve emeklilerin geldiği söylenebilir.

2.5. Kamu Harcamaları

Reel harcamalar, devletin karşılığında mal ve hizmet satın aldığı harcamalardır. Reel harcama karşılığında tedarikin kimlerden yapıldığı gelir dağılımının yönünü belirlerken, satın alma sürecinde oluşan fiyat ise gelir dağılımının hangi düzeyde gerçekleştiğini belirlemektedir. Durum böyle iken, gelir dağılımında adaletin sağlanabilmesi için reel harcamaların gerçekleştirildiği tedarik süreçlerinin şeffaf, denetlenebilir ve hesap verilebilir bir yapıya sahip olması gerekmektedir. Bunun başarısıyla, hem fiyat adil bir rekabet ortamında oluşacak ve tedarikçiler arasında gelir dağılımı bozulmayacak hem de birim harcamayla daha fazla kamusal mal ve hizmet üretimi sağlanarak toplumsal refah artışına yol vermiş olunacaktır (Tokatlıoğlu ve Selen, 2017, s.337).

Transfer harcamaları; karşılığı olmaksızın yapılan ekonomik, mali, ve sosyal nitelikli ödemelerdir. Ekonomik nitelikli transfer harcamaları çoğunlukla ekonomik istikrarı sağlamak ve kaynak dağılımını düzenlemek üzere kullanılmaktadır. Ancak, ekonomik transfer niteliğindeki faiz ödemelerinin gelir dağılımına etkisi, borçlanma faiz oranlarının düzeyine bağlı olarak değişebilmektedir. Çünkü fiyatlar, genel düzeyinin istikrarlı olduğu bir konjonktürde yüksek faiz oranları üzerinden borçlanılması gelir dağılımının tahvil sahipleri

lehine bozulmasına neden olacaktır. Doğal tekele konu olan özel malların üretimi ve sunumu ile ilgili olarak ekonomik ve mali nitelikli sübvansiyonlarda bulunmaktadır. Doğal tekel kapsamında olan mal ve hizmetlerden yararlananların düşük gelirliler olması halinde söz konusu transferlerin gelir dağılımına olumlu etkide bulunacağı söylenebilir (Eker, 1997, s.294,295).

Transfer harcamaları kapsamında olan sosyal nitelikteki, sosyal sigorta ödemeleri, emekli, dul, yetim, sakatlık, işsizlik sigortası ödemeleri ve öğrenci kesime sağlanan öğrenim bursları da gelir dağılımı eşitsizliğinin azalmasını sağlayabilen harcamalar olduğu ifade edilebilir.

Gelirin yeniden dağılımında kamu harcamalarının önemli bir fonksiyonu bulunmaktadır. Söz konusu bu fonksiyon kamusal mal ve hizmetlerin üretimi ve tüketimi aşamalarında ayrı ayrı ortaya çıkmaktadır. Üretim sürecinde hammadde, ara malı ve üretim faktörü sahiplerine gelir sağlayarak, kamusal mal ve hizmetlerin tüketilmesi sırasında ise bunlardan faydalananların refahını artırarak etkide bulunacaktır. Üretim sürecinde, tedarik edilen işçi ve memurlara ödenen ücret ve maaşların düzeyi, kamusal kaynakların gelir yaratmak amacıyla hangi büyüklükte kullanıldığını göstermektedir. Söz konusu bu faktör ödemelerinde yapılan artışlar gelir dağılımını iyileştirebilirken ödemelerin azaltılması ise gelir dağılımını kötüleştirilmektedir. Toplumun bazı kesimlerine yapılan transfer ödemelerinin de gelir yaratması söz konusu olacaktır (Ersezer ve Ulutürk, 2004, s.165).

2.6. Vergiler

Gelir dağılımı üzerinde etkisi olan bir başka faktör vergilerdir. Vergiler, devlete gelir sağlamanın yanı sıra ekonomik sosyal amaçlara ulaşmak ve gelir dağılımında adaleti sağlamak için bir araç olarak kullanılabilir.

Ödeme gücüne göre vergilendirme ilkesi bir yönü ile vergi yükünün daha adil dağılımına, diğer bir yönüyle de gelir dağılımının daha adil olmasına imkân tanıyacak niteliktedir. Gelir vergisinde ödeme gücüne göre vergilendirmeye yönelik geliştirilen ve oldukça önem arz eden teknikler: En az geçim indirimi, ayırma prensibi ve artan oranlılıktır. En az geçim indirimi, vergi ödeme gücü olmayan gelir düzeyinin vergi dışında tutulmasını, ayırma ilkesi, kaynağını emeğin oluşturduğu gelirler ile kaynağını sermayenin oluşturduğu gelirlerin farklı olarak ve emek gelirleri lehine vergilendirmesini, artan oranlılık ise gelir düzeyinin, diğer bir ifadeyle matrahın azalan marjinal faydası ilkesi gereği daha yüksek oranlarda vergilendirilmesinin sağlanmasıdır (Yılmaz, 2006, s.240).

Artan oranlı gelir vergisinin mantalitesi çok kazananın daha fazla vergi alma, az kazananın daha az vergi alma ilkesine dayanır. Söz konusu bu durum gelir dağılımı bakımından oldukça olumlu bir gelişmedir. Çünkü artan oranlı gelir vergisi aracılığıyla çok kazananlardan az kazananlara doğru bir gelir transferi yapılabilir. Buna göre, dolaysız vergilerin toplam kamu gelirleri içindeki oranı daha çok önem kazanmaktadır. Çünkü dolaysız vergilerin toplam kamu gelirleri içindeki nispi büyüklüğü, esasında yüksek gelirli kesimden orta ve düşük gelirli kesime doğru yapılacak gelir transferinin kaynağı niteliğindedir.

Ülkeler politik ve ideolojik etkiler nedeniyle 1980'lerden sonra sosyal devlet anlayışının terk edilmesiyle sermaye üzerindeki vergi yükünü hafifletmek için özellikle dolaylı vergilere yönelmektedirler. Bunun nedeni yüksek vergi yüklerinin yatırımları baskılamasıdır. Ancak dolaylı vergilerdeki artış, enflasyon, reel gelir azalışı, talep daralması ve düşük büyüme hızı olarak da kabul görmektedir. Devlet dolaylı vergileri perakendeciler vasıtasıyla elde eder. Dolaylı vergilerin büyük bir kısmı kişilerin ve şirketlerin harcamalarının vergilendirilmesinden sağlanır. Katma değer vergisinin azalan oranlı vergi çeşidi olup gelir dağılımı üzerinde olumsuz etkileri bulunur. Katma değer vergisi yüksek gelirlilerden daha fazla, az gelirlilerden daha az vergileme tekniğine dayanmamaktadır. Aksine yüksek gelir kazananlar üzerinde katma değer vergisinin etkisi daha azdır. Bu nedenle dolaylı vergilere daha çok başvurulması gelir dağılımındaki eşitsizliklerin artmasına neden olacaktır (Ay ve Haydanlı, 2017, s.146-148).

Katma değer vergisinin azalan oranlı bir vergi olması nedeniyle gelir dağılımını eşitlikten daha uzak duruma getirdiği savı yaygındır. Düşük gelir grupların, gelirlerinin önemli bir kısmını vergi olarak ödediklerinden gelir dağılımı daha da bozulmaktadır. Bunun telafi edilmesi ancak artan oranlı ve yaygın bir gelir vergisi sistemi ile gerçekleştirilebilir (Özcumur, 1996, s.10).

Vergi yükü kişiler arasında adil olarak dağılırken, adil olmayan gelir dağılımını daha adil bir hale getirmek için bir araç olarak kullanılabilir. Diğer bir ifadeyle vergiler bir yandan adaletli, diğer yandan ise adaleti sağlayıcı niteliklerde olması gerektiği ifade edilebilir.

2.7. Ekonomik Krizler

Ekonomik kriz bir ülkede üretimin azaldığını ve refahın düştüğünü göstermektedir. Özellikle ülke ekonomisinin tümünü kapsayan krizler, milli gelirden hızlı düşüşlerin yaşanmasına ve yatırım cephesindeki istikrarsızlıklar ise işsizlik oranlarının artmasına yol açarak gelir dağılımının olumsuz etkilenmesine yol açabilmektedir.

Ekonomik krizler nedeniyle reel ücretler hızla düşebilmekte ve işsizlik oranları artabilmektedir. Ekonomik faaliyetlerin azalmaya başlamasıyla beraber emeğe dayalı olarak elde edilemeyen diğer gelirler azalabilir ve düşük gelir grubunda yer alan kesimler tarafından üretilen mal ve hizmetlerin fiyatları diğer fiyatlara kıyasla düşmektedir. Diğer bir ifadeyle yoksul halkın sahip olduğu yetersiz olan varlıklar enflasyona maruz kalarak reel olarak değer kaybeder. Ekonomik krizler, alt ve orta gelir gruplarının daha iyi gelir düzeylerine yükselmelerini zorlaştırarak, beşeri, mali ve fiziki sermaye birimini yavaşlatmaktadır (Yılmaz, 2006, s.25).

Ekonomik krizler, milli paranın değer kaybetmesi, işsizlik, iflas etme gibi benzeri nedenlerle gelir dağılımı üzerinde negatif etkiler yaratmaktadır. Ekonomik krizlerin yarattığı iktisadi ve sosyal şokların olumsuz sonuçlarını azaltan veya ortadan kaldıran sosyal güvenlik ağlarının, gelişmekte olan ülkelerde genellikle yetersiz olması krizin şiddetini artırmaktadır. Söz konusu böyle bir durumda işçiler üç tür tercih ile karşılaşma durumunda kalırlar. Bunlar; daha düşük bir ücreti kabul etme, enformel sektöre kayma veya işsiz kalmadır. Belirtilen her üç durumda da gelir dağılımı negatif olarak etkilenir. Böylesi krizlerin ardından en çok etkilenen

kesimler, en marjinal bir halde bulunanlardır, diğer bir ifadeyle işsizler, yoksullar ve yaşlılardır. Ekonomik krizleri bitirmek için uygulanan istikrar ve uyum programları da gelir dağılımı açısından olumsuz durumlara yol açabilmektedir. Çünkü söz konusu bu programlar, bireylerin tüketim düzeyinin düşmesini mümkün kılan daraltıcı para ve maliye politikalarını içerir (Aktan ve Vural(b), 2002, s.8).

2.8. Dış Ticaret

Gelir dağılımı açısından diğer bir önemli faktör dış ticaret politikalarıdır. Gelir dağılımı ve dış ticaret arasındaki ilişki Stolper-Samuelson gelir dağılımı teorisiyle açıklanabilir.

Hecksher-Ohlin (HO) ve Stolper-Samuelson (SS) tezlerinde ticaret serbestliği itibarıyla dış ticaretin artması, gelir dağılımı eşitsizliğini düzelttiği ileri sürülür. Ancak, yapılan çeşitli ampirik çalışmalarda söz konusu bu hususta net bir sonuç elde edilmemiş. Kimi araştırmacılar, dış ticaret artışının gelir dağılımı üzerinde iyileştirici bir etkisinin bulunmadığını, kimileri de dış ticarete açıklığın gelir dağılımını olumlu yönde etkilediğini ifade etmişlerdir. Türkiye Cumhuriyeti devleti için dış ticarete açıklığın gelir dağılımını düzelttiği sonucunu elde eden çok sayıdaki araştırmalar, HO ve SS tezlerini desteklemektedir. 1980'li yıllardaki dış ticarete açıklığın ve ihracat sektöründe istihdam olunanların sayısının artması, gelir dağılımının dışa açıklıktan olumlu etkilendiğini sergilemektedir (Dişbudak ve Süslü, 2007, s.4,5).

2.9. Teknolojik Gelişme

Teknoloji, ekonomik ve sosyal alanda türlü yeniliklerin oluşmasına sebep olduğu ve gelirin dağılımı üzerinde belirleyici etmenlerden biri olduğu bilinmektedir. Teknolojik gelişim düzeyi, üç toplum aşaması ile günümüze kadar gelmeyi başardığı ifade edilmektedir: Birinci toplum, insanın göçebe yaşamdan yerleşik düzene geçtiği, pazarın yakın köyler ve bölgeler ile sınırlı kaldığı tarım toplumdur. İkinci toplum, buhar makinesinin icadı ile başlayan ve üretimin kitlesel hale geldiği, mesleki uzmanlaşmanın önem kazandığı, Fransız aydınlanması ile sosyal ve kültürel etkinliğin geliştiği ve fiziksel olarak pazara ulaşılabilen endüstri toplumdur. Üçüncü toplum ise sayısal veriler geliştirilerek bilginin ve nitelikli insan kaynaklarının odak noktası olarak benimsendiği ve pazar piyasasına iletişim ağlarıyla erişilebilen bilgi toplumunu ifade etmektedir (Taşcı, 2007, s.317,318).

Görüldüğü gibi teknolojinin bu şekilde gelişim ve değişim içerisine girmesi, üretim bakımından emek yoğun teknolojiden sermaye yoğun teknolojiye bir geçiş söz konusu olduğu görülmektedir. Sermaye yoğun teknolojinin daha fazla tercih edilmesinin doğal bir sonucu olarak üretimde sermayenin payı hızla artarken, emeğin özellikle de vasıfsız emeğin payı azalmaktadır. Çünkü mevcut piyasada kalifiye olan işgücü ile kalifiye olmayan, diğer bir ifadeyle vasıfsız işgücünün ortaya çıkması söz konudur. Bu durum ise belirtilen iki kesimin arasında doğal olarak gelir farklılıklarının oluşmasına yol açmaktadır. Diğer bir ifadeyle kalifiye olan işgücünün verimliliğinin artması, söz konusu bu kesimin lehine olan gelişmelere yol açmaktadır. Ancak, kalifiye olmayan işgücü robot teknolojisi ve tam otomatik yapılar nedeniyle olumsuz yönde etkilenebilmektedir. Çünkü emekten tasarruf eden mikro elektronik teknolojilerin kullanılmaya başlanması öncelikle kalifiye olmayan emeğe talebi azaltmakta ve

kalifiye olmayan kesimin ücretleri üzerinde baskı oluşturmasının yanı sıra yaratılan toplam gelirden aldıkları payları da hızlı bir şekilde düşürdüğü ifade edilebilir (Bayramiç, 2006, s.36-38).

Bütün bu gelişimlerin yanı sıra enformasyon teknolojisindeki ilerlemeler, bilgiyi yöneticilerden işçilere, üreticilerden tüketicilere ve firmalardan tedarikçilere doğru aktarmaktadır. Günümüzde bir çok yönetici ve işçi, dizayn sorunlarına, üretimdeki zorluklara, müşteri taleplerine, girdilerin tedarikine ve diğer birçok işe yönelik daha fazla ve zamanında bilgi elde edebilmektedir. Üretimde bir işlevi olanlar içerisinde üst kademedeki yöneticiler hariç diğer kişilerinde daha fazla ve daha değerli bilgileri elde edebilme imkânlarının artması, ikinci grubun elde ettiği gelirleri artırmakta ve söz konusu bu durum gelir dağılımını olumlu olarak etkilemektedir. Aynı zamanda eğitim ve öğretim sistemlerinin daha iyi seviyelere çıkması ile yeni neslin daha iyi bir eğitim almaya başlaması, kalifiye işgücü arzını tedricen artırmaktadır. İyi bir eğitim sürecinden geçmek belirli bir alanda uzmanlaşmayı sağladığı gibi belirli ürünlerin üretiminde daha üretken ve beceri sahibi olmayı da sağladığı için doğal olarak kişilerin gelirlerini de arttırmaktadır (Aktan ve Vural, 2002, s.11,12).

2.10. Küreselleşme

Küreselleşmenin dünyada ekonomik bir politika niteliğini kazanması süreci, teknolojiye ve bilgi iletişimdeki ilerlemeler ile aynı zamanda söz konusu bu iki faktörün hemen hemen tüm ülkelere yayılması ve işlem maliyetlerin azalması ile gerçekleştiği ifade edilebilir. Ulaşım, iletişim ve bilişim alanlarında devrim niteliğindeki ilerlemeler, insanların, sermayenin ve malların dünya üzerinde dolanımını oldukça mümkün kılmış ve hızlandırmıştır. Bu eğilimin, uluslararası sınır hatlarını aşabilen grupların lehine gelir dağılımını değiştirdiği düşünülebilir (Bükey, 2016, s.59,60).

Küreselleşmenin yoksulluk ve dolaylı olarak eşitsizlik üzerindeki etkileri oldukça tartışmalı bir konudur. Bu konuda yapılan çalışmalarda kabaca “küreselleşme yanlısı” ve “küreselleşme karşıtı” gibi iki farklı yaklaşım söz konudur. Küreselleşme yanlısı yaklaşım, dışa açıklığın ve serbestleşmenin kısa ve uzun dönem etkilerini esas almaktadır. Bu bağlamda, kısa sürede ekonomilerin dünya ekonomisiyle bütünleşmeleri ve yeniden yapılanma sürecinde yoksulluk oranında bir artışa neden olabileceğini, ancak orta ve uzun dönemde belirginleşecek hızlı büyümenin ekonominin tamamına yansıtacağını, dolayısıyla ortalama gelirden bir yükselişin olacağını ve böylece yoksulluk ve gelirlerdeki eşitsizlik düzeylerinde azalışın olacağı ifade edilmektedir. Küreselleşme karşıtı yaklaşım ise küreselleşmeyle meydana gelen büyümenin toplumun tüm kesimleri tarafından hissedilen bir süreç olmadığını, dağılımdaki eşitsizliğin toplumsal gelir dağılımındaki adaletsizliği daha da arttırarak yoksulluğu arttıracığını savunmaktadır (Yanar ve Şahbaz, 2013, s.56).

İkinci dünya savaşı sonrasında yaşanan “altın çağ” yılları hariç, dünyaya genellikle küresel eşitsizlik hâkim olmuş ve bu süreç 1970’li yılların ortasından itibaren artarak devam etmiştir. İktisat tarihçisi Angus Maddison, 1820’de kişi başına düşen gelire göre en zengin ülkelerin en yoksul ülkelere 3 kat daha zengin olduğunu, 1950’de bu oranın 1:15 olup,

1973'de 1:13'e indiğini, 1998'de 1:18'e çıktığını belirtmiştir. 19. yüzyılda ulaşım maliyetlerinin kısmen azalması ile günümüzde kitlesel göç ve sermaye transferleri olarak tanımlanan globalleşme, ülke içi gelir dağılımını etkilemektedir. Ancak, küreselleşme ve gelir eşitsizliği ilişkisi ilgili ülkenin ne kadar küreselleştğine ve faktör yoğunluğuna bağlı olarak değişmektedir. 1820'lerde küresel odaklı yaşanan dünyadaki gelir eşitsizliğinin temeli, ülke içi eşitsizlik olarak nitelendirilirken, ikinci dünya savaşı sonrasında ülkeler arasındaki eşitsizlik daha fazla olmuştur. 1820-1950 yılları arasında gelir eşitsizliği sürekli artmakta iken, bir sonraki süreçte uygulanan refah politikaları ile 1950-1970'li yıllarda gelir eşitsizliğinin azaldığı belirtilmektedir (Danışoğlu, 2004, s.44).

Sovyet Sosyalist blokun dağılması sonrasında serbest piyasa ekonomisi, üretim ve bölüşüm hususlarının tek hâkim sistemi olması ile beraber küreselleşme sürecinin daha da hızlandığı ifade edilebilir. Bu süreç boyunca az gelişmiş ve Türkiye Cumhuriyeti devleti de dahi olmak üzere gelişmekte olan ülkelerin birçoğu, mevcut siyasi ve ekonomik politikalarında bir takım reformlar yaparak ekonomilerini küresel piyasalara açtığı bilinmektedir. Sermayedarlar, nitelikli işçiler ve türlü iktisadi kaynaklara sahip olan gerçek veya tüzel kişilikler, arzu edilen bölgelerde ve ülkelerde daha kolay bulunabilme imkânlarına kavuşarak refahlarını arttırabilme şansına sahip olabildikleri düşünülebilir. Ancak, niteliksiz veya az nitelikli işçiler ile orta düzey yöneticilere ilişkin talebin daha esnek bir hale gelmesi bu kesimlerin refah kaybı ile karşı karşıya kaldığı düşünülebilir.

2.11. Kayıt Dışı Ekonomi

Kayıt dışı ekonomi ile ilgili yapılan tanımlamalarda iki nokta göze çarpmaktadır. Bu noktalardan birincisi GSMH hesaplamasına dâhil edilmeyen, ikincisi ise resmi kayıtlarda gösterilmeyen faaliyetlerdir. Gayri Safi Milli Hâsıla (GSMH) anlamındaki kayıt dışı ekonomi; tanım olarak esasen GSMH hesapları içinde olduğu halde hesaplamayan üretim ve gelirlerin büyüklüğünü, vergi açısından; vergilenmesi gerektiği halde çeşitli nedenlerle vergi idaresi denetiminden gizlenen gelirleri, istihdam açısından; sigortasız çalışan kimseleri ve toplam iş gücü içerisinde yer almasına rağmen özellikle ev hanımları tarafından üretilen ancak yine toplam istihdam içerisinde yer almayan kişilerin çalışmalarını kapsar. Buradan hareketle kayıt dışı ekonomi GSMH hesaplarına dâhil edilmeyen, kamu otoritesinin bilgisi dışında olan işlemler bütünü olarak tanımlanabilir (Akça, Ünlükaplan, Yurdadoğ, 2016, s.217).

Devlet, toplumda olan vergilerin eksiksiz olarak toplanabilmesi için muafiyetler, usulsüzlük cezaları ve vergi afları gibi hukuki düzenlemeler yapmaktadır. Buna rağmen bireyler, tasarruflarını korumak amacıyla gelirlerinin bir kısmını açıklamaktan kaçınmakta ve vergi borcunu eksik bir şekilde sunmaktadır. Bu nedenlerle gayri safi milli hâsılanın dışındaki geliri oluşturan söz konusu bu ekonomik faaliyetlerin birçok olumsuz sonuçları olmaktadır. Gelir adaletsizliği başta olmak üzere yüksek oranlı vergileme, yüksek enflasyon, köyden kente doğru yaşanan göç ve bunun neden olduğu çarpık kentleşme, işsizlik gibi faktörlerin beslediği kayıt dışı ekonomiye müdahale edilmemesi halinde bütün ekonomiyi olumsuz etkileyebilecek büyük bir tehlike olarak meydana gelebilmektedir (Akkoç ve Demir, 2011, s.2).

Kayıtdışı ekonomi kayıt altına alınmadığında devlet, vergi gelirlerinden mahrum kalmakta ve bu durum ise kamu gelirlerinin azalmasına, dolayısıyla da bütçe açıklarının artmasına neden olmaktadır. Kayıt dışı ekonominin boyutları arttıkça kayıtlı ekonominin hacmi küçülmekte ve bu bağlamda ahlaki değerler yozlaşmakta, vatandaş devlete ve yasalara olan saygınlığını yitirmekte ve vergilemede adalet ilkesi gerçekleşmemektedir. Ekonominin tam anlamıyla kayıt altına alınabilmesi için öncelikle mükellefleri kayıt dışılığa iten nedenlerin tespit edilmesi ve bu nedenleri ortadan kaldıracak türlü politikaların sergilenmesi gerektiği ifade edilebilir.

Sonuç

Devlet tarafından uygulanan ekonomik ve sosyal politikaların gelir dağılımına etkileri, devletin öncelikli amacına göre değişmekte ve gelir dağılımı üzerinde olumlu ya da olumsuz olabilmektedir. Gelir dağılımı eşitsizliğini olumlu ve/veya olumsuz etkileyen çok sayıda faktör vardır. Söz konusu bu faktörlerden biri de devlet borçlarıdır. Devletin ekonomik ve sosyal hayattaki görev ve fonksiyonlarının artmasına paralel olarak kamu harcamalarında sürekli bir artış seyri görülmektedir. Artan kamu harcamalarının finansmanında vergilerin yetersiz kalması durumunda, özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler emisyon, özelleştirme ve borçlanma gibi alternatif kaynaklara yönelebilmektedirler. Dolayısıyla başlangıçta olağanüstü dönemlerde başvuru bir kaynak olan borçlanma, artık gerek gelişmiş gerekse gelişmekte olan ülkelere olağan harcamalar içinde başvuru bir kaynak olmuştur. Kamu kesimi açıklarındaki artışlara paralel olarak kamu borçlarında da artış seyri izlenmektedir. Bu kapsamda bu çalışmada gelir dağılımını etkileyen makroekonomik faktörler teorik ve ampirik olarak değerlendirilmiştir.

Kaynakça

- Akay, Ö. (2015). Türkiye de Gelir Dağılımı Eşitsizliğinin Türkiye Büyüme Oranlarına Etkisi. *Celal Bayar Üniversitesi , Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi* . Manisa
- Akça, H., Ünlükaplan, İ., & Yurdadoğ, V. Kayıt Dışı Ekonomi, Yolsuzluk ve Kayıt Dışı Devlet. *Çukurova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 20(2), 211-227. <https://scholar.google.com.tr> adresinden 16.09.2018 tarihinde alınmıştır.
- Akkoç, F., & Demir, S. (2011). Kayıt Dışı Ekonominin Türkiye'deki Düzeyi ile Muhasebe Meslek Mensuplarının, Vergi Denetmenlerinin ve İşletme Yöneticilerinin Kayıt Dışı Ekonomiye Algılamaları: Aydın İli Örneği. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*
- Aktan, C. C., & Vural, İ. Y. (2002(b)). Gelir Dağılımında Adalet (siz)'lik ve Gelir Eşit (siz) liği: Terminoloji, Temel Kavramlar ve Ölçüm Yöntemleri. *Yoksullukla Mücadele Stratejileri*, 1-21. <http://www.canaktan.org> adresinden 14.09.2018 tarihinde alınmıştır.
- Aktan, C. C., & Vural, İ. Y. (2002a). Makro-Ekonomik Politikalar, Gelir Dağılımı Ve Yoksulluk. *Coşkun Can Aktan (ed.), Yoksullukla Mücadele Stratejileri, Ankara: Hak-İş*

Konfederasyonu Yayınları, 2002.

- Arslan, M. A., & Şaşmaz, M. Ü. (2021). KAMU BORÇLARININ GELİR DAĞILIMI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: AVRUPA BİRLİĞİ GEÇİŞ EKONOMİLERİ ÖRNEĞİ. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 17(3), 660-680.
- Ay, H. Haydanlı, M. (2017). Vergi Yüğü Ekseninde Toplumsal Yapının Gelir Dağılımı ve Yoksullukla İlişkisi. <https://scholar.google.com.tr> adresinden 27.09.2018 tarihinde alınmıştır.
- Başar, A. (2004). “Nur’dan Cümleler”, Zafer Yayınları, Altıncı Baskı. İstanbul,
- Bayramıç, M. H. (2006). Türkiye’de Gelir Dağılımı Sorunu ve Çözümleri. *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul
- Boratav, K. (1969). *100 Soruda Gelir Dağılımı*. Gerçek Yayınevi, 1.
- Bükey, A. M. (2016). İktisadi Krizler Bağlamında Gelir Dağılımı: Türkiye Örneği. *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Yüksek Lisans Tezi, <http://acikerisim.istanbul.edu.tr> adresinden 22.11.2018 tarihinde alınmıştır.
- Dağdemir, Ö. (1998). Ekonomik Kalkınma Sürecinde Gelir Eşitsizliği Sorunu ve Makroekonomik Göstergeler. *Ekonomik Yaklaşım*, 9(30), 41-58.
- Danışoğlu, A. Ç. (2004). Küreselleşmenin Gelir Eşitsizliği ve Yoksulluk Üzerindeki Etkileri. <https://scholar.google.com.tr> adresinden 19.09.2018 tarihinde alınmıştır.
- Dişbudak, C., & Süslü, B. (2007). Türkiye’de Kişisel Gelir Dağılımını Belirleyen Makroekonomik Faktörler. *Ekonomik Yaklaşım*, 18(65), 1-23.
- Dollar, D., & Kraay, A. (2002). Growth Is Good For The Poor. *Journal of Economic Growth*, 7(3), 195-225. <https://scholar.google.com.tr> adresinden 24.08.2018 tarihinde alınmıştır.
- Eker, A. (1997). *Kamu Maliyesi*, Anadolu Matbaası, İzmir,
- Ersezer, D., & Ulutürk, S. (2004). Türkiye’de 1980 Sonrası Dönemde Kamu Harcamalarının Gelir Dağılımı Üzerine Etkileri. *Maliye Araştırma Merkezi Konferansları*, (46), 149. <http://dergipark.gov.tr> adresinden 22.09.2018 tarihinde alınmıştır.
- Maraşlı, O.(2016). “Faiz ve Sosyal Adalet: Reel Faiz Oranının Gelir Adaletsizliği Üzerindeki Etkisi”. *İslam Ekonomisi ve Finansı Dergisi (İEFD)*, 2(1), 77-118.
- Mutlu, A. (1994), “Türkiye’de Enflasyon Olgusu ve Enflasyonun Gelir Vergisi Üzerinde Etkileri, *Yaklaşım Dergisi*, Sayı.21, Eylül Ekim, 1994
- Oğuş, A.(2010). Türkiye’de Ekonomik Büyüme ve Gelir Dağılımı”, <http://eco.ieu.edu.tr/people/aogus/kongre> adresinden 22.08.2018 tarihinde alınmıştır.

- Özdemir, D., Emsen, Ö. S., Gencer, A. H., & Kılıç, C. H. (2011). Ekonomik Büyüme ve Gelir Dağılımı İlişkileri: Geçiş Ekonomileri Deneyimi. In *International Conference on Eurasian Economies*(pp. 440-447). <https://scholar.google> adresinden 26.08.2018 tarihinde alınmıştır.
- Özmucur, S. (1996). *Türkiye'de Gelir Dağılımı, Vergi Yükü, ve Makroekonomik Göstergeler*. Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Öztürk, N. (2016). *Maliye Politikası*. Ekin Yayınevi, (Güncellenmiş 4. Baskı).
- Öztürk, N. (2017). *Gelir Dağılımının İktisadi Analizi*, Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Palamut, M. E. ve Yüce, M. (2001), “Türkiye’de 1980-2000 Döneminde Gerçekleşen Gelir Dağılımının İstenen Vergi ile Eğitim ve Sağlık Harcamaları Arasındaki İlişkisi” *Türkiye 16. Maliye Sempozyumu, 28-31 Mayıs 2001, Antalya* <http://www.maliyesempozyumu.org/> adresinden 15.09.2015 tarihinde alınmıştır.
- Şenses, F. (2003). *Küreselleşmenin Öteki Yüzü: Yoksulluk*, İletişim Yayınları, 3. Baskı, İstanbul.
- Sönmez, M. (1990). *Türkiye'de Gelir Eşitsizliği* (5. Baskı). İletişim Yayınları
- Taşcı, K., & Telli, Ç. (2007). Bilgi Ekonomisinin Kuramsal Çerçevesi. *XII'inci Türkiye'de İnternet Konferansı*, 8-10. <https://scholar.google.com.tr> adresinden 7.30.2018 tarihinde alınmıştır.
- Tayyar, A.E.(2011). Türkiye’de Gelir Dağılımı ve Makroekonomik Faktörlerin Gelir Dağılımı Üzerindeki Etkisi: Bir Ekonometrik Analiz. *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü* . Yüksek Lisans Tezi. <https://tez.yok.gov.tr> adresinden 31.02.2018 tarihinde alınmıştır.
- Tokatlıoğlu, M., & Selen, U. (2017). *Maliye Politikası*. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Yanar, R., & Şahbaz, A. (2013). Gelişmekte Olan Ülkelerde Küreselleşmenin Yoksulluk ve Gelir Eşitsizliği Üzerindeki Etkileri. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 8(3).